HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN CONTROVERSIES FROM A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Shemittah

Shiur# 334 | Aug 14th 2021

תשובות והנהגות כרך ה סימן שה

לקבל בפה מצות שמיטה בערב ראש השנה

בזמן הזה אין מצוה בתוספת שביעית, ומ"מ לענ"ד נראה שראוי לכל אחד בארץ ישראל שכשמקבל בפה בערב ראש השנה את קדושת היום של ר"ה, יוסיף "ואני מקבל עלי מצות שמיטה שציוני הבורא ית"ש", ויש בזה ענין גדול וכמו שיבואר.

שורש הדברים, דאף דקי"ל שאין תוספת שלשים יום בזה"ז, שיסודה מהלמ"מ דוקא בזמן שבית המקדש קיים, מ"מ צריך תוספת כלשהו, וכמו שכתבו התוס' במועד קטן (ד. ד"ה מה) דילפינן משבת שצריך להוסיף כל שהוא בכניסתו וביציאתו, ואף שהתוס' קאי למאי דס"ד התם דילפינן שביעית משבת שאין תוספת ל' יום, מ"מ מסברא נראה דכיון שיש מצות קדושה ושביתה כשבת, ילפינן מינה תוספת כל שהוא לכ"ע.

ומעתה אני אומר דון מינה ומינה, דכשם שבתוספת שבת מבואר בקדמונים (ריטב"א ר"ה ט. ורבינו יונה ועוד) שמצוה לקבל שבת בפה, וכעין בכור שאע"פ שהקדושה חלה מאליה שקדוש מרחם, מ"מ מצוה להקדישו, ה"ה בשמיטה שאף הקדושה חלה מאליה בהגיע היום ומשהו קודם, מ"מ ראוי לקבל ע"ע תוספת זו בפה כמו בשבת.

הן אמת שלא מצינו בפוסקים ענין זה דלקבל בפה, אבל הם גם העלימו שיש ענין תוספת כל שהוא, וצ"ל שהטעם שהשמיטו הוא שכיון שהוא זמן כלשהו א"כ בלאו הכי אינו נוגע, אבל נראה שיש מצוה לכל אחד לומר שמקבל ע"ע מצות שביעית, ובזה הוא מקיים "את שבתותי תשמורו" שתי השבתות שבת ושמיטה, והקב"ה ישמור אותנו מכל רע אמן.

ואמרתי עוד טעם, שרבינו ה"חזון איש" זצ"ל הודיע לגנן העירייה, שאם עובד בגני העיר, הרי שכל בני ברק עוברים על מצות השבתת הארץ כיון שכולם שותפין שם, ולע"ד לפ"ז הרי כל השטחים הציבוריים שייכים לתושבי הארץ, וכשהממשלה בכל פינות הארץ לא מקיימת שמיטה אנו עוברין. וה"ה מי שיש לו חשבון בבאנק בהיתר עיסקא, הרי הוא שותף בהרבה קיבוצים וקרקעות שמעוקלים לבנק, ועוברים בשותפותו באיסורי שביעית. אמנם נראה, שאם מגלה דעתו דלא ניחא ליה, אינו עובר בע"כ, וע"כ כשמקבל עליו מצות שמיטה בערב ר"ה, שמגלה בזה שרצונו לקיים מצות שביעית, הרי זה גילוי דעת דלא ניחא ליה שיעברו באיסורי

שביעית, ושוב אינו עובר במה שעובדים נגד רצונו. (והא דהמשכיר קרקע לנכרי שעובד בשמיטה עובר באיסור, היינו משום שמגלה דעתו בעצם ההשכרה דניחא ליה). ורק בעירייה שעושה לטובת התושבים, אז כשנהנים התושבים ואינם מוחים בידם, הרי נראה שנוח להם בזה, ולפיכך דרש רבינו החזו"א זצ"ל שכשעובדים בגני העיר עלולים להכשל בני העיר שנהנים ואינם מוחים בידו.

והוספתי עוד, שמצוי שיהודי חוץ לארץ עוברים באיסורי שביעית כיון שרבים מהם משקיעים מכספם בחברות מניות (שרס) באמריקה ובאירופה, שהם משקיעים בכל מקום כולל בקרקעות בארץ ישראל, ויש לחשוש שבעל מניות נחשב בעלים על הקרקע (ולכן מי שיש לו מניות מוכרם לפסח מחשש חמץ שלא יכשל), ולפיכך ה"ה לגבי שביעית מצוה לגלות דעתו שאין רצונו לזכות בשדה או גינה באיסורי שביעית.

עוד נראה, דאף ששביעית בזה"ז דרבנן, מ"מ אם קבל על עצמו שמיטה, הרי נתחייב מדאורייתא לשמור שמיטה כפי שתקנו חז"ל - מדין נדרי מצוה, וא"כ בזה שמקבל על עצמו מצות שמיטה כמשכ"ל, מרויח בזה שכעת הקיום יותר חשוב, כיון שמקיים כעין מצות שמיטה מה"ת.

ונשאלתי, האם יש מצוה לקנות איזה חלק בשדה בארץ ישראל, ולשבות שם ממלאכה כדי לקיים בעצמו מצות שמיטה.

והנה המעיין ברמב"ם (ריש הל' שמיטה ויובל) יראה שמפרש שאם עובד בשביעית עובר על מ"ע, ולא פירש שאם שובת בשדהו בשביעית מקיים בזה מ"ע. ונראה לפרש הדברים, שבריש הלכות שבת מפרש הרמב"ם שהעושה מלאכה בשבת ביטל עשה, ולא פירש שמקיים מ"ע כששובת, ואילו ברמב"ם בריש הלכות יום טוב מפרש שאם שבת ביום טוב מקיים מ"ע. ובביאור הענין נראה, שבשבת שחייב על כל מלאכה ומלאכה, חזינן שהאיסור הוא מצד גוף המלאכה ולא מצד שלא שבת, ע"כ אין מ"ע דשביתה, אבל ביום טוב דקיימא לן (מכות כ"ג) שאין חילוק מלאכות ביום טוב, חזינן שיסודה מצד שביתה ולא מצד גוף המלאכה, וע"כ בזה ששובת ביום טוב מקיים מ"ע, ואם כן ה"ה בשביעית שכל מלאכה שאסורה עובר עליה בלאו בפ"ע, חזינן שהאיסור הוא מצד גוף המלאכה ושפיר אין כאן מ"ע דשביתה.

אמנם, אף אי נימא דיש מצוה ד"תשמטנה ונטשתה" להפקיר את הפירות, וא"כ אם ישתתף עם אחד שיש לו שדה עם פירות קיים בזה מצוה, אמנם אני תמה, למה מחפשים סרך מצוה בשעה שיש אפשרות ליהוי כשומר שביעית ממש בשביתת שדהו בזה שתומך בוועד לעזר החקלאים שומרי שביעית, שאז הדין הוא כמו בת"ת שהמחזיק ת"ח חולק שכרו עמו, וה"ה התומך בשומרי שביעית להחזיקם שיוכלו לקיים המצוה, מקבל שכר כשומרי שביעית שזוכים לברכת ה', וראוי לכל ישראל להשתוקק להשתתף במצוה זאת, והקב"ה ירחם עלינו ויחיש גאולתנו, ונזכה לראות בהתגלות כבוד ה' בעולמו במהרה בקרוב ממש.

ודע, שדעת הנצי"ב ב"העמק דבר" (ויקרא כ"ד - ד') כיון שנאמר "בכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ" שהארץ כולה קדושה, א"כ אם כל הארץ ביד ישראל, וקרקע אחת נמכרה לגוי, מצוה לכל ישראל לגאול מיד הגוי

שלא יחרשו בה בשביעית (והיינו כדי שכל הקרקעות יהיו ביד ישראל, אבל אם ישארו אח"כ קרקעות אצל עכו"ם, אין מצוה לגאול מהם), והיא הערה נפלאה, ואין כן דעת הפוסקים שלא הזכירו ד"ז.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד ב

תנו רבנן: אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי ויצא עמי. והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך. לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמך. אמר: אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עלייהו. אמר ליה: בניך חטאו. - אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. - אמר: לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי. - אמר לפניו: רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם - שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עלייהו - פשו להו חמשין. דל עשרין וחמשה דלילותא - פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלויי ומיכל ודבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א

אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם, אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו, אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס שנאמר כצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד, אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף ז

אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו, ואח"כ מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו.

Riddles of the Week

#1

שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה סימן כח סעיף כא

מי קנו שאין לו עפר לכסות לא קנט ישחוט.

גליון מהרש"א שם

מי שאין לו עפר לכסות. צע"ק ממה שכתוב בט"ז [ס"ק ה] ובמגן אברהם [ס"ק ח] בשו"ע או"ח סימן י"ג בשם המרדכי [ה"ק רמז תתקמד] כיון דלא אמרה תורה לא תלבש בלא ציצית משום הכי בשבת דאי אפשר להטיל בו שרי ללבשו בלא ציצית (כמו בבית שאין בו מזוזה ומעקה דאין אסור לכנוס בו) ולהט"ז שם משמע גם מדרבנן שרי. ולכאורה הוא הדין בחול כשאי אפשר לו להשיג ציצית. ועיין סעיף א' בהגה"ה:

#1

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף יד עמוד א

דרש רבי שמלאי: מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך? או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי; אמר לו הקדוש ברוך הוא: כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו עשיתם וכו'.

Rabbi Nochum Rabinowitz

שו"ת אבקת רוכל סימן כב

על ענין גדולי שנת השמיטה בקרקע גוי ולקחם ישראל קודם מירוח מהרב כמוהר"ר משה מטראני

נשאל נשאל מעמדי על ענין גדולי שנת השמטה בקרקע גוי ולקחם ישראל קודם מירוח ומירחם אם חייבים במעשרות כשאר שנים שמעשרים הלוקח מן הגוי ונתמרח ביד ישראל מדרבנן כיון שהם אינם מפקירים שדותיהם בשנת השמטה או דילמא כיון שמצות שביעית חובת קרקע לישראל בא"י אין בה חיוב מעשרות כלל.

והיתה להם תשובתי כי אין שום חיוב בא"י /להפריש/ מעשרות בשנת השמטה אפי' מהלקוח מיד גוי קודם מירוח ומירחו ישראל מכמה פנים. ראשונה כי מן התורה אין חיוב כלל בשנת השמטה במעשרות דכתיב בשנת השמטה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה הקיש אדם לחיה מה חיה אוכלת מן הראוי לה שלא מן המעשר כשביעית /בשביעית/ אף אדם אוכל מן הראוי לו שלא מן המעשר בשביעית וכיון דמדאורייתא אין שום חיוב לישר' בשנת השמטה גם לגויים אין שום חיוב אפי' מדרבנן דלא נתחייבו פירות קרקע גוי אלא במידי דאי הוה דישראל הוה חייב אי מדאורייתא אי מדרבנן אבל במה שאין שום עיקר איסור לישראל לא מדאורייתא ולא מדרבנן כ"ש דמגוי אין שום חיוב אפי' דרבנן דלא יהא חמור גוי מישראל. ואי משום דמירוחו ביד ישראל הא מירוח ישראל פירות קרקעו ממש לא מחייב דהוי שנת השמיטה כ"ש מירוח פירות הגדלים בקרקע גוי דמהיכא תיתי חיובייהו אין שום חיוב בשנת השמטה וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל סתם שנת השמטה כולה הפקר אין בה שום חיוב לא תרומות ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני ואם איתא דפירות קרקע גוי שמירחם ישראל בא"י חייבים במעשרות למה להו למסתם. ואם תתעקש לומר כי לא פטרה תורה ממעשרות אלא מה שהוא הפקר שהם פירות ישראל אבל פירות גוי שאינו מפקירם יהיו חייבי' לא היא דאטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקירה בשנת השמטה יתחייב במעשר הא רחמנא אפקרה לארעיה לעניים ולעשירים ולכך אין שום חיוב מעשר כ"ש דגוי. ומצאתי און לי משנה ובריתא ותוספתא וירושלמי שנראה בפי' שאין שום חיוב בשנת השמטה במעשרות אפי' במה שגדל בקרק' גוי ומירחו ישראל.

מתנתי' במסכ' ידים על מחלוקת רבי טרפון ורבי אלעזר ן' עזריא על עמון ומואב מה הן בשביעית שרבי טרפון גזר מעשר עני ורעב"ע /וראב"ע/ גזר מעשר שני זה למד ממצרים שהוא מעשר עני וזה למד מבבל שהוא מעשר שני ולמה לא למד אחד מהם ממעשרות א"י בשנת השמיטה מהלקוח ביד גוי בלי מירוח שהוא מעשר עני או מעשר שני. וא"ת דלא יליף אלא עמון ומואב בקרקע ישראל ממצרים או מבבל בקרקע ישראל ולזה לא מייתי מה שאין שום חיוב בקרק' ישראל שהוא כארץ ישראל הא לפחות הויא סייעת' כל דהוא לחד מינייהו או הוי מעשר שני או עני בלקוח מן הגוי קודם מירוח ששנת השמיטה והיתה הכרעה שלישית מכרעת אלא ודאי אין שום חיוב כלל במעשרות ולא תרומות בארץ ישראל בשנת השמטה.

ברייתא בשלהי יבמות גוי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של נטע רבעי הן של עזקה הן

לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשביח מקחו ופרש"י בשם רבותינו של עזקה מפרדס מעזק לשומרו שהוא שנת שביעית. וקשיא ליה להאי פירושא דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ול"ש מן המופקר אסור וקודם הזמן אלו ואלו מותרים. משמע דפירות גוי בא"י בשנת השמטה אי הוה ידעינן בודאי שהיה כך כמו שאמור היה להם דין שביעית כפירות ישראל ואם יש להם דין שביעית פשיטא שאין להם שום חיוב מעשרות ופירשו פי' אחר ומייתיה ליה בתוס' פ' לולב הגזול דעזקה שם עיר בא"י ופירותיה משובחים ואם היה גוי זה בח"ל ומשבחן ואומר מעזק' הן אין חוששין לדבריו לעניין שביעית דאין נוהגין בח"ל והשתא אפי' חיישי' לדבריו שהן אמת אין בהם שום דין פירות שביעית אם חייבים במעשר אלא ודאי אין שום צד חיוב מעשרו' כדכתבנו. וא"ת הא דלא חיישינן לדבריו דאי הוה חיישינן הוו להו דין שביעית היינו דחיישינן שהם פירות ישר' ביד גוי לא היא דאי הכי אמאי קאמר לא אמר כלום דלא נתכוון זה אלא להשביח מקחו נימא דאמר כלום ונאמן אלא דלא חיישינן שהם של ישר' בידו אלא שלו הם ואין בהם שום דין שביעית אלא ודאי מדקאמר הכי פירות גוי בא"י בשביעית הם כפירות ישראל ואין חייבין במעשרות כלל והרא"ש ז"ל כתב פ"ק דקדושין משם ר"ת ז"ל דעל כרחיך איירי בקרקע של גוי ולא שלקחו מישראל מדקתני בסיפא דהך מתני' אבל אם אמר של איש פ' לקחתים נאמן להחמיר דברי ר'.

תוספתא דאהלות העיד יאודה ן' יעקב מבית גוברין ויעקב בן יצחק מבית גופנין על קסרין שהחזיקו בה מעולם והתירוה שלא במנין ופי' רבינו שמשון ז"ל בסוף אהלות על האי תוספתא והתירוה שלא במנין מעצמן התחילו לנהוג בה התר ולפוטר' ממעשר ומשביעי' אף על פי שלא נמנו חכמים להתירה במנין וכשהלכו גוים לקרקסיאות שלהן הניחו שוק מלא פירות שביעית ובאו ישראל ובזזום ולא אסרו' משו' שביעית לאחר הביעור הא אם היתה ארץ ישראל היו אוסרים אחר הביעור משמע בפירוש דפירות גוי כפירות ישראל בשביעית.

ירושלמי פ"ו דשביעית על מתני' דעושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר רבי אסי בעא קומי דרבי מנא מהו לטחון את הגוי בארץ אמר ליה מתני' שהוא אסור דתנן עושין בתלוש בסורייא אבל לא במחובר הא בארץ אפי' בתלוש אסור משמע דאית בהו דין שביעית וכמ"ש והרמב"ן ז"ל על ההיא ברייתא שהבאתי לעיל כתב בפ' בהר סיני פי' רש"י ז"ל כו' ונתן טעם לפי' רש"י דשמא אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע דיני השביעית וגזרו עליו כישראל עכ"ל. משמע בהדייא דפירות גוי בשביעית שנתמרחו ע"י ישראל פטורים ממעשר דפירות של ישראל ויש להם כל דיני שביעית בביעור כדאמרן כך נראה לע"ד משה בר יוסף מטראני זלה"ה.

ובספר כפתור ופרח מצאתי כתוב וז"ל מי שלא חל עליו שביעית כמו הגוי פירותיו הם בחיוב תרומות ומעשרות וא"ת עכשיו שרוב פירותינו בא"י משל גוים הם בדין הוא שיהא נוהג בהם דין המתנות בשביעית אלא שהמעשר שני יהיה מעשר עני לא שני משום עניים דטעם עמון ומואב שאחר שפירות הגויים אין בהם דין שביעית הוו להו בשביעית כפירו' עמון ומואב שמפרישי' המתנות על הסדר עכ"ל. וכתוב עליו בהג"הה תימא אמאי מותרין דמה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע בקנין גוי וא"כ מה שזרע הגוי בקרקע בא"י בשבעית /בשביעית/ אסור אבל ספיחין דלא אסיר אלא משום גזרה מותרין דאין הגוים מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם ע"כ וכזאת ההג"הה נראה שהוא כמו שכתבתי למעלה משה בר יוסף מטראני זלה"ה.

שו"ת אבקת רוכל סימן כג

גם תשובה זו השנית היא של הרב הנז"ל

תרתי בלבי בשנת הרצ"ב שנת השמטה שעברה למשוך ידי בקולמוסי לדעת ביין שנתמרח ע"י ישראל וגדל בקרקע גוי בארץ ישראל אם יהיה חייב במעשרות כשאר השנים או לא כי המנהג לא היה פשוט בא"י זה אומר בכה וזה אומר בכה ורובם לא היו מוציאין מעשרות וכמו שבהלכה רופפת נלך אחר המנהג כן במנהג רופף נלך אחר ההלכה ובהיותי מחפש על ההלכ' מצאתי ראיות מכל אבקת רוכל לפי מיעוט השגתי לפטור ממעשרות כל הגדל בא"י בקרקע גוים אפי' נתמרח ע"י ישראל ממשנה וברייתא ירושלמי ותוספתא. ואגב ריהטא כתבתי אז שחייבים ג"כ בביעור דהא בהא תליא אלא שמטתי את ידי מלהאריך בענין ועכשיו שהגיענו השי"ת וקיימנו לזה שנת השמיטה של שנת הרצ"ט נ"ל היותי נושא בידי לחזור ולכתוב ענין הביעור ואגב אורחיה נלמוד על ענין המעברות /שמא צ"ל מעשרות/ והעירני לעת כזאת קונדריס אחד שראיתי מיוחס להחכם כמוהר"ר שלמה סיריליו שכתב שנראה לו היות פירות שביעית הגדלים בקרקע גוים חייבים בביעור ולהיות הדבר פשוט בעיני כבודו לא הרחיב להביא ראיות כל הצורך להכריח הענין וגם קצת ראיות לא נתחוורו אצלי ולכן אלך לאט על מכתבו להורות איזה מראיותיו יכשר ואח"כ אכתוב מה שנזדמן לפני מהראיות בשמטה שעברה ומה שנשמט ממני ונתחדש לי עתה בשמטה הזאת. כתב החכם הנז' תחלה דקדושת עזרא לא בטלה כדמוכח ההיא דהתיר רבי בית שאן על מדות רבי יהושע ן' חמיו של רבי עקיבא שלא כבשוה עולי בבל ומשמע דכי כבשוה חייבת במעשר דקדושת עזרא לא בטלה ואישתמיטיתיה הא דאמר רבי שמעון ן' אליקים התם בשביעית גופא דהרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית משמע בהדיא דאותם שכבשו עולי בבל לא נאכל לאחר שביעית בלא ביעור ולא נעבד בשביעית וכמו שכתב הרמב"ם במקומות הרמוזים בקונטריס הנז'. עוד כתב בגליל העליון מוכח בס' יוסף ן' גוריון דכולה היה כבוש לעולי בבל ולא היה צריך להביא ראיה מספרים חצונים דמשנה שלימה היא בפ"ט דשביעית שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל וג' ארצות לכל א' גליל העליון והתחתון והעמק כו' ופשיטא דארצות שכבשום עולי בבל הוא דמני תנא דאי כבשום עולי מצרים ולא עולי בבל הא תנן לעיל פ"ו הנאכל לאחר הביעו' ועיקרא דא"י הני תלת אפרכי נינהו. ולענין בתי ערי חומה נמי תנן בסוף ערכין גמלא וגדור וחריד ותנא גמלא בגליל וגדור בעבר הירדן וחריד ביהודה ותניא התם למה מנן אלו כשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום משמע בהדייא דהני תלת ארצו' הן עיקר א"י שכבשו עולי בבל וא"כ לא היה צריך להביא ראיה החכם הנז' על צפת עצמה שכבשוה עולי בבל כיון שהיא בגליל עצמו והיא מתפרנסת מכל גליל העליון והתחתון והעמק שהוא תחום טבריה וכולם א"י כבשום עולי בבל כדאמרן. עוד כתב והביא ראיה שפירות הגויים חייבים בביעור מדברי הר"ם במז"ל והגאונים ז"ל שכתבו דא"י אף על גב שנלקחת מידינו חייבת במעשרות ושביעית ושגויים שהחזיקו בה אין להם חזקה דקרקע אינה נגזלת ונחמסת ובחזקתינו עומד' לעולם וצריך לבאר זה דאע"ג דמצינן למימר דהיינו לקדושת הארץ ועבודתה דאפי' שהיה ביד גוי אסור לחרוש בה ולעבדה אבל לענין ביעור דליכא ראיה מוכרח מהכא לא היה דכיון דאיסור עבודת הארץ הוא משום דקדושתה עומדת אפי' שהיה ביד גוים הכי נמי לפירו' הגדלים בה בקדושתה עומדת וחייבים בביעור. הגע עצמך שלא זרע גוי שדהו וצמחה ספיחין מאליה אי ארעא בקדושתה קיימא משמע

דאסירי לאחר הביעור וה"ה נמי אפי' ארעא דגוי כיון דארעא בקדושתא קיימא דמה לי לעבודה מה לי לקדושת הפירות דכולא חד טעמא היא דאין לגוי בא"י להפקיעה מקדושתה ולהכי אסור לעבדה בשביעית ומהאי טעמא נמי פירות שביעית של גוי נמי אסירי דאין קנין לגוי בא"י להפקיע מקדושתה וכן כתבו התוס' דטעמא דאסור לחרוש הוא משום דאין קנין ובשלהי הנזיקין ג"כ כתבו גבי אין עודרין עם הגוי בשביעית דקשה על מה שפרש"י ז"ל בפ' ז"ב על אגיסטון אני בתוכה שפירושו שהוא שכיר גוי אלא פי' ר"ת בקרקע שמקבלים מן המלך כו' ושמא דסכנת נפשות איכא אם לא יפרע מס למלך ולהכי היה מכריז רבי ינאי פוקו וזרעו ארנונ' בשביעית. אי נמי קסבר יש קנין לגוי בארץ להפקיע השביעי' ע"כ משמע דלדידן דאין עודרין עם הגוי הוא משום דאין קנין לגוי להפקיעה בשביעית מקדושתה וא"כ מה לי לעובדה מה לי לקדושת הפירות כיון דאין קנין לגוי כדאמרן ואדרבא קדושת הפירות חמירא מחרישת הקרקע דחרישה לא אסירא אלא מדרבנן ואפי"ה אסירא בקרקע גוי דאין קנין לגוי להפקיע כדאמרן כ"ש קדושת הפירות ואיסורן לאחר הביעור דהוייא מדאורייתא דפשיטא דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה לפירות שביעית כדאמרן.

ומה שמביא מהתוספתא דאין מוכרין ולא לוקחין מן הגוי ומן הכותי פירות שביעית דמשמע דפירות גוי חייבום /חייבים/ בביעור לא מוכחא דהתם מייתי לה עלה דההיא דאין מוכרין לחשוד על שביעית פירות שביעית דאסור למסור בידם דמי שביעית דשמא לא יאכל אותם בקדושת שביעית ובתר הכי מייתי התם בתוספתא הא דאין מוכרין ואין לוקחין מן הגוי ומן הכותי פירות שביעית ואפשר דאיירי בפירות שביעית דישרא' ביד גוי דומייא דאין מוכרין דהוי פירות שביעית של קרקע ישראל וטעמא דאין לוקחין דמוסר דמי שביעית ביד גוי ומלשון הרב ז"ל נמי דכתב דמה שזרע הגוי בקרקעו מותר שלא נצטוו על השביעית כדי שנגזור עליהם בישראל דליכא הוכחא לומר דמשמע דמשום ספיחים הוא דמקלינן שלא נצטוה שלא לזרוע הא לענין קדושת הפירות בקדושתן הן עומדין וחייבים בביעור.

והירושלמי שהביא נר /נר'/ בודאי שיש ממנו הכרח שפירות שגדלו בקרק' הגוי בא"י שחייבי' בביעור דבמקום דלא חשיד אאכילה אחר הביעור קאמר דמותר לסייען אבל אי חשידי לאכול ממה שזרעו אסור לסייען במה שלקחו מן הסירקי משמע דאי אכלי ליה אחר הביעור אסור אף על גב דהוי מקרקע הסירקי דאין סברא לומר דאיירי בפירות שביעית שגדלו בקרקע ישראל והם ביד הסירקי.

ומה שהביא מרבי יוסי בר חנינא דאמר לפוגא שמעיה פוק אצור לי פרי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית כדאיתא בסוף פ' הספינה אפשר דמאי דקאמר פוק אצור לי פרי מפירותיו הוא דקאמר ליה שישמור ויאצור אותם לשלש השנים דאי לקנות הוה ליה למימר פוק קני לי פירות לשלש שנים ואצור אותם ואפילו תימא שהיה קונה אותם אפשר שמישראל היה קונה שרוב שדות העיר היו של ישראל ולא ימצא לקנות מגוים אח"ך אבל פשיטא דמילתא הכי משמע דאפי' פירות שביעית דגוי חייבים בביעור ולהכי היה אומר אצור לי פרי שלש שנים וגם מה שהביא מר"י ן' לוי דאזל מבי גוברין ללוד בגין מסחי דתנן התם אם אדם חשוב הוא הרי זה לא ירחוץ במרחץ שהוסק בקש ותבן של שביעית והיה הולך במקום אחר כדי שלא יסיקוהו בשבילו ליכא מהכא ראיה דמרחץ של

ישראל שהוסק בתבן וקש של ישראל הוא.

עוד כתב דכיון דגידולי קרקע של גוים קדושים הם לענין מעשר הכי נמי בשביעי' והא ודאי סברא היא דכיון דלא פקעה קדושתה ביד גוי לענין מעשרות הכי נמי לענין קדושת פירות שביעית דאע"ג דלענין מעשרות בעינן מירוח ע"י ישראל התם גזרת הכתוב הוא דגנך ולא דיגונו של גוי אבל פירות שביעית קדישי ממילא דקדושת הארץ לא פקעא ביד גוי דאין קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר ושביעית דהוי שביעית דומייא דמעשר דקדושתו בפירות הכי נמי בשביעית פירותיו קדושים לענין ביעור דלענין איסור עבודה בקרקע לא איצטריך. עד הנה הגיעו תוכן ראיותיו ואח"כ האריך בהני פירות שביעית בענין אכילתן והנייתן וביעורן.

ועתה אני חוזר להביא ראיות שיגעתי ומצאתי וכתבתי זה כמה שנים ומה שנתחדש ונתיישב לי עתה בפיטור מעשרות הפירות שביעית הגדלים בקרקע הגוי וחיוב ביעור בפירותיהם דהא בהא תלייא ראשונה כי מן התורה אין חיוב כלל דשמטה במעשרות כדכתיב ויתרם תאכל חית השדה הקיש האדם לבהמה דכתיב ברישיה דקרא ואכלו אביוני עמך מה חיה אוכלת שלא מן המעשר אף אדם אוכל שלא מן המעשר בשביעית בדבר הראוי לו וכיון דמדאורייתא אין שום חיוב לישראל במעשרות בשנת השמטה גם במה שגדל בקרקע הגוים אין חיוב במעשר דלא יהא גוי חמור מישראל דאי משום דנתמרחו ע"י ישראל הא פירות ישראל גופייהו ונתמרחו על ידיהם פטירי בשנת השמטה. וא"ת דמשום דפירות ישראל הם הפקר לכל פטירי אבל גוי דאינו מפקירם והוא מוכרם יהיה חייב אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקירם בשנת השמטה יהיה חייב במעשרות הא רחמנא אפקרא לארעיה לעניים ולעשירים והכי נמי בגוי וא"כ כיון דודאי פטירי ממעשרות בשנת השמטה משו' קדושת הארץ פשיטא דחייבים בביעור וכיון דאין קנין לגוי להפקיעה מקדושתה לעבודה הכי נמי לקדושת הפירות כדפירשנו לעיל.

עוד נראה לי להביא ראיה ממשנת ידים על אמון /עמון/ ומואב מה הן בשביעית גזר רבי טרפון מעשר עני ולמד ממצרים גזר רבי אלעזר בן עזריא מעשר שני ולמד מבבל ואי פירות גוים בארץ ישראל בשביעית חייבים במעשר שלי /שני/ או עני אמאי לא ילפי מינייהו אלא ודאי אין שום חיוב בהם במעשרות אלא דהוו כפירות ישראל לענין ביעור נמי.

עוד מצאתי תוספתא בסוף אהלות והביאה רבינו שמשון ז"ל בפירו' דתנייא העיד יאודה בן יעקב מבי גוברין ויעקב בר יצחק מבית גופנין על קסרין שהחזיקו בה מעולם והתירוה שלא במנין אמר רבי חנין אותה שנה שביעית היתה והלכו גוים לקרקסיות שלהם והניחו שוק מלא פירות ובאו ישראל ובזזום בחזרתם אמרו בואו ונלך אצל חכמים שמא התירו להם חזירים א"ר זריקא בחמשית באדר השני נמנו עליה כ"ד זקנים והתירוה שיהיו הכל נכנסים בתוכה ופרש"י ז"ל שהחזיקו בה מעולם שהיתה של ארץ ישר' וחייבת במעשר ושביעית והתירוה שלא במנין מעצמן התחילו לנהוג בה היתר ולפוטרה ממעשר ושביעית אע"פי שלא נמנו חכמים להתירה במנין ובאו ישראל ובזזום ולא אסרום משום שביעית לאחר הביעור. הא קמן דמשום שהתחילו לנהוג בה התר ולפוטרה ממעשרות ומשביעי' בזזו פירות הגוי שמצאו בשוק ולא אסרום משום שביעית לאחר הביעור הא אם היו נמנים כמו שנמנו אח"כ בכ"ד זקנים והתירוה שיהיו הכל נכנסים בתוכה ולא יהיה בה טומאה משום ארץ עממים שארץ ישראל שהחזיקו בה היתה כמו

שהעידו לא היו בוזזים הפירות שהניחו בשוק והיו אסורים לאחר הביעו' כמו שאמרו הגויים בחזרתם בואו ונלך אלל /אצל/ חכמים שמא התירו להם חזירים שפירות שביעית היו אסורים אחר הביעור ושמא כבר עבר אז שעת הביעור ולהכי אמרו שמא התירו להם חזירים. ובתוספתא דדמאי נמי תניא המשלח ביד גוי הרי זה חושש משום מעשרות ומשום שביעית מפני שהם בחזקת המשתמר משמע שפירות של גויים הם באיסור שביעית אף על גב דאיכא למיתב חושש משום שביעית פירות של /ישראל/ ביד הגוי.

עוד מצאתי הדבר יותר מבואר בשלהי יבמות גוי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות של ערלה הן של עזיקא הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום שלא נתכוון אלא להשביח את מקחו ופרש"י ז"ל בשם רבותיו של עזיקא מפרדס מעוזק וגדר לו סביב לשומרו והיא שנת שביעית וכתב דקשיא ליה על פי' זה דמה איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המופקר ולא שנא מן המשומר אסורים וקודם זמן הביעור אלו ואלו מותרין ולכן פי' דעזיקא שם עיר בארץ ישראל ופירותיה משובחים וגוי זה בחוצה לארץ משבחה ואומר שמעזיקא הביאם אין חוששין לו דלהשביח מקחו הוא דקאמר הכי. משמע לפי' רבותיו של רש"י ז"ל דלא אמר כלו' לאוסרם על כך משום דלהשביח מקחו אמר כן דפירות פרדס השמור טובים משל הפקר שיד הכל ממשמשין בהם וקשו להו ידים הא אם היינו מאמינים שאמת אמר שהיה של פרדס מעוזק בשביעית היו אסורים. ורש"י ז"ל נמי הכי סבירא ליה אלא דקשיא ליה מאי שנא שמור ממופקר לענין שביעי' אפי' הוא מקרקע גוי כדתניא גוי שהיה מוכר פירות בשוק כו' ור"ת פירש כפי' ראשון פרק לולב הגזול. ובסוף פ"ק דקדו' כתב הרא"ש ז"ל בשם ר"ת ז"ל דערלה וכלאים ונטע רבעי נוהגת בשל גוים והביא ראיה מברייתא זו גוי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הן של עזקה הן של נטע רבעי הן אינו נאמן דלהשביח מקחו אומר כן אלמא דערלה נוהגת בשל גוים. ואין לומר דאיירי בשלקחן מישראל דקתני בסיפא דהך מתני' אבל אם אמר מאיש פ' לקחתים נאמן להחמיר דברי ר' מכלל דרישא איירי כשגדלו בשלו עכ"ל. הרי מבואר שפירות שביעית שגדלו בקרקע של גוי בארץ ישר' הם חייבים בביעור מדאמר דלא אמר כלום דלהשביח מקחו אמר כן ומרישא דברייתא נמי משמע דפירות שגדלו בקרקע שלו הן דאי חיישינן להכי דלקחן מישראל לעולם פירות שגדלו בקרקע גוי לא יהיו חייבים בביעור אמאי קאמר לא אמר כלום דלהשביח מקחו אמר כן נימא דנאמן שהם פירות של שנת שביעית אלא שלו הם ואינם של קרקע ישר' אלא מדקאמ' לא אמר כלום משמע דאפילו בפירות שגדלו בקרקע שלו חייבים בביעור.

חרי /הרי/ מבואר שפירות שמוכר גוי זה גדלו בקרקע שלו כמו שהכריחו ר"ת והרא"ש ז"ל ואפ"ה אצטריכנן למימר דלא אמר כלום דאי אמר כלום הוו אסורים משום שביעית. והא דלא אייתי ר"ת ז"ל ראיה מהכא נמי דשביעית נוהגת בשל גוי היינו משום דלא איירי ר"ת לא במאי דאסיר חוצה לארץ כמו בארץ והם ערלה ונטע רבעי ועוד דערל' ונטע רבעי הם מפורשים בברייתא ושביעית אינו מפורש אלא עזיקת /עזיקא/ ויש פירו' אחר של עזיקת שהוא שם עיר כדפי'. מכל אילין משמע דרש"י ורבותיו ור"ת והרא"ש ז"ל כולהו סבירא להו דפירות שביעית שגדלו בקרקע של גוי דארץ ישר' חייבים בביעור. והרמב"ם ז"ל כתב פ"א מתרומות גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצוות אלא הרי היא בקדושת' משמע דלכל מצוות הנוהגות בארץ ישר' לא הפקיע' קנין הגוי לא שנא שביעית לא שנא תרומות ומעשרות וכן כתב בסמוך ויש קנין לגוי בסורייא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית כמו שנתבאר

משמע דבארץ ישראל אין קנין לגוי להפקיע מן השביעית ומה שכת' בפ"ד גוי שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית פירותיו מותרין כתב עליה הרב בעל כפתור ופרח תימא על זה כו' גם כי אח"כ כתב שעל הרב ז"ל יש לו להאמין אף על שמאל שהוא ימין.

גם הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה פרשת בהר סיני הביא ברייתא זו להוכיח שאסו' ליקח מן המשומר בשביעי' וכתב וז"ל וזהו שאמר גוי שהיה מוכר פירותיו בשוק ואמר של ערלה הן כו' פרש"י ז"ל בשם הראשונים מפרדס מעוזק וגדר לו סביב והיא שנת שביעית ואם היינו מאמינים לו היה אסור ליקח ממנו בעיר שרובה ישראל שמא הוא אריס לישר' ומשמר לו שדהו או חוששין שמא משל ישראל ליקט ומכר או שהפירות של ישראל ומוכר על ידו או שמא אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע דיני דשביעית /השביעית/ וגזרו עליו דישראל /כישראל/ עכ"ל. הרי שכתב הרב ז"ל דשמא אין קנין לגוי בארץ ישר' להפקיע דיני השביעית משום דלא הביא ברייתא זו אלא אגב גררא להוכיח שאסור ליקח אפי' כחצי איסר מן המשומר של ישר' פירות הגוי הזה שמא הוא אריס לישראל כו' דודאי הפירות אסורים משום שביעית או שמא אין קנין לגוי כו' דלאו למפסק הלכתא אתא ולהכי כתבה כמסתפק. ועוד אפשר לומר דלא מספקא ליה להרמב"ן ז"ל אי פירות שביעית של גוי חייבין בשביעית או לא אלא הכי קאמר דאם היו מאמינים לו היה אסור ליקח ממנו שמא הוא אריס לישראל או שמא של ישראל לקח ומכר או שמא משום דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע דיני השביעית וגזרו עליו בישראל דפשיטא ליה דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע דיני השביעית וגזרו עליו בישראל אלא שכתב דשמא פירותיו ממש של גוי הם ואין קנין לגוי אי /או/ שמא של ישראל הן ובכל גוונא אסירי אם היו מאמיני' לו. וגם אם הוא מסתפק הרי רש"י ורבותיו ור"ת והרא"ש ז"ל סברי דאיירי בפירות שגדלו בקרקע של גוי ואפילו הכי היו אסורים אחר הביעור אם היינו מאמינים לו ואם בפירוש פסוקי התורה כתבו הרב ז"ל כמסתפק כשהיה כותב לענין הדין היה פוסק כתוס' דאין קנין לגוי להפקיע דיני שביעית בסוף פרק הניזקין כדפירשנו.

וכשהלכתי לירושלים תובב"א בשנת הרצ"ה מצאתי ביד החכם השלם הר' לוי ן' חביב ספר כפתור ופרח שמדבר בדיני א"י וחפשתי ומצאתי שם פ' מ"ז כתוב ז"ל מי שלא חל עליו חוב שביעית כמו הגוי פירותיו הם בחיוב תרומות ומעשרות וא"כ עכשיו בא"י שרוב פירותינו משל גוים הם בדין הוא שיהא נוהג בהם דין במתנות ושביעית אלא שמעשר שני יהיה מעשר עני לא שני משום עניים כטעם עמון ומואב שאמר שפירות הגוים אין בהם דין שביעית הוו להו בשביעית כפירות עמון ומואב שמפרישי' המתנות על הסדר ע"כ הלשון שהעתקתי מהחבור הנז' כתיבת יד. ומצאתי כתוב שם הגה"ה על זה וז"ל תימא אמאי מותרים דמה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע בקנין הגוי וא"כ מה שזרע הגוי בקרקעו בא"י בשביעית אסור אבל ספיחיו דלא אסירי אלא משום גזרה מותרין דאין הגוים מצווין על השביעית כדי שנגזור עליהם עכ"ד. הנה שבעל הספר כתב כאן הלכתא בלא טעמא והמגיה כתב הלכתא בטעמא דשבת הארץ וקדושתה דכתיב בקרא לא הופקע בקנין הגוי וא"כ מה שזרע הגוי בקרקעו בא"י בשביעית אסור ולכן אנו חייבים לנהוג כדברי רוב החכמים הראשונים כ"ש שהם מחמירים והרוצה להחמיר יחוש גם לדברי האומר שחייבים במעשר ויבערם בשנת הביעור כמ"ש בתוספתא בדמאי בעם הארץ שיהיה מכור /שהיה מוכר/ פירות בשביעי' ואמר של ערב שביעי' הן חייבים במעשר וחייבים בביעור. כתב בעל

כפתור ופרח ז"ל כפי מה שמצאתי בכתיבת יד כתב בעל התרומה ז"ל גם קדושת עזרא בזמן הזה בטלה ואינו חייב מן התורה להפריש תרומה ומעשר ע"כ. עוד כתב ז"ל מה שכתב הרמב"ם ז"ל שלא גזרו על הספיחים ודאי הוא שספיחי ישראל בקדושת עזרא אסורין משום גזרה וכדלעיל אבל לזרוע אסור מן התורה וכדלעיל והגוים אינם מצווים על השביעית ומשו' הכי אין לנו לגזור עליהם ולאסור ספיחהם /ספיחיהם/ אבל מה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע אותו האיסור בקנינא מטעם דאין קנין לגוי בא"י להפקיע מידי מעשר ושביעית שהרי אינם חייבים במעשר ואפי"ה פירותיהם חייבים הכי נמי אינם חייבים בשביעית אבל בפירותיהם נוהג שביעית א"כ מה שזרע הגוי בקרקעו בא"י מקדושה שהיה בשביעי' אסור אבל ספיחים מותרין ולזה לא מצא הרמב"ם ז"ל התר לפירות הגוי בשביעית אלא משום דהגויים אינם מצווים על השביעית דאל"ה ליכתוב פירות גוי בשביעי' מותרין ולישתוק ע"כ.

עוד מצאתי בקונדיריס ישן ולענין שביעית מתכשרין בשביעית ואף לרבינו שמשון ז"ל שפי' דפירות הגוי הן צריכין ביעור מ"מ שאר קדושת שביעית נוהגת בהם כי ז"ל בפ"ט ממסכת שביעית אפילו למאן דאמר ספיחין מדרבנן לא מסתבר כלל לאסור ספיחים של גוי דמה ראו חכמים לאוסרם ע"כ משום דאי שרית להו חיישינן שמא יזרע ויאכל ויאמר מאליהן עלו וכדאיתא בכמה דוכתי הני מילי בישראל דאסור לו לזרוע בשביעית אבל בספיחין של גוי לא שייך למיגזר ואפי' בביעור לא מחייבי אף על גב דיש כאן קדושת שביעית כדמוכ' בדוכתי טובא איסורא ודאי הוא דלא פקע אלא ביעור הדבר תלוי בממון להפקיר ולחלק לעניים או אפי' לעניים לרבי יוסי לא מצי למימר קא אתינא מכח גברא דלא מצית לאישתעויי דינא בהדיה כדאשכחן בשלהי פ"ק דבכורות גבי לוקח טבלים כו' עכ"ל רבינו שמשון הזקן ז"ל.

שו"ת אבקת רוכל סימן כד

כל זה לשון הרב כמוהר"ר משה מטראני רנ"ו

ואני יוסף קארו לא נכשרו בעיני דברי החכם הנזכר והנני אומר:

כי זה עשרים שנה ראיתי מה שכתב הר' שלמה שיריליו זלה"ה לנהוג דין שביעית בפירות הגויים הגדלים בארץ וראיתי ראיותיו וזה לשוני מה שכתבתי אז ראיתי מה שטען בקונדריסו לנהוג דיני שביעית בפירות הגויים הגדילים בארץ ולא נראה לי שיש בראיותיו כדי לבטל מנהג הקדמונים שלא נהגו כן דמה שהביא ראיה מדתנייא בתוספתא אין מוכרין ולא לוקחין מן הגוי פירות שביעית איכא למימר דהיינו דוקא בפירות שגדלו בשדה ישראל.

ומה שהביא ראיה מדכתב הרמב"ם פ"ד בסוף גוי שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית פירותיה מותרין משום ספיחין דלא גזרו על הספיחים אלא משום עוברי עבירה והגויים אינה /אינם/ מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם משמע דאין קולא בשדות גויים אלא משום ספיחים משום דאין מצווים אבל לענין קדושת הפירות בקדושתן הם עומדים דחייבום /דחייבים/ לשמור בהם כל דיני קדושת שביעית עכ"ל. איכא למימר דרבותא קמ"ל דאע"ג

דבישראל אפילו הספיחים אסורין בגוי אפי' זרע ביד מותרים ולא אמרינן ליתסרו משום דלא גרעי מספיחי ישראל ומש"ה נקט פירותיה מותרין משום ספיחים ולאו למימר דדוקא משום ספיחים מותרין אבל חייבים בביעור דא"כ לא הוה שתיק מיניה ובמה שאכתוב לקמן דברי הרמב"ם יתבאר שמה שכתב דלשון הרמב"ם מותרים משום ספיחים טעות הוא שאין טעם התירם אלא מפני שהיא שדה גוי ולא עבדה מי שהוא אסור בעבודה ומה שכתב ולא גזרו על הספיחים כו' לא לתת טעם אלא לתרץ קושיא שהיה אפשר להקשות על מה שהתיר פירותיה וכמו שיתבאר בע"ה. ומה שהביא ראיה עוד מדגרסינן בפ' בנות שוח עלה דההיא דתנן אבל לא תבור ולא תטחן עמו /עמה/ רבי פינחס בעי במה קנסו במקום שזורעים אוכלין /ואוכלין/ או במקום שזורעים ולא אוכלין מה נפיק מביניהון /וכו'/ ראו אותו לוקח מן הסירקי מותר. ופירש דהכי קאמר במה קנסו לחשודה בשביעית שלא לבור ולא לטחון עמה במקום שזורעים בשביעית ואוכלין לאחר הביעור או אפילו במקום שזורעין אבל אין חשודין לאכול אחר הביעור ומפרש מה נפיק מבניהון דסו' סוף לא תבור ולא תטחון עמה כיון שחשודים על הזריעה ומפרש נפקא מינה בראו לזה החשוד שלקח תבואה בשביעית מן הסירקי דהיינו ערבי שמוליך חטים למכור במוצאי שביעית דפשיטא שהגוי זרען בשביעית ופירות שביעית נינהו אין תימא בחשודים לאכול אחר הביעור בלוקח מן הסירקי אסור לסייען דודאי יאכלם אחר הביעור ומסייע ידי עוברי עבירה איכא ואי חשידי לזרוע ולא לאכול ראו אותו לוקח מן הסירקי מותר לטחון עמו דהא הני לאו איהו זרען אלא הישמעאלי ולא חשידי אאכילה כלומר לאוכלן אחר הביעור אבל נאמר דלאוכלן קודם הביעור שקיל להו ואם ישארו יבערם דעל מצוות ביעור לא חשידי אלמא דפירות הגוים אסורין אחר הביעור עכ"ל. איכא למימ' דאין פירושו מוכרח בירושלמי הזה דהא איכא לפרושי דהכי קאמ' במה קנסו שלא לסייעה לחשודה הזו במקום שזורעין ואוכלין ממה שזורעין או אפילו במקום שאין אוכלין ממה שזורעין קנסו ובעי מה נפיק מביניהון כלומר מה טעם יש לקנוס בזה מבזה כיון שזו בוררת וטוחנת לאכול היא עושה כן מסתמא מפירות זריעתה היא עושה ואף על פי שחזקתן שאין אוכלין ממה שזורעין מן הסתם יותר ראוי לומר שמה שבוררת וטוחנת הוא מפירות זריעת' והדר ליה נפ"מ דהיכא דראו אותם לוקח חטים מן הגוי דמקום שזורעים ואין אוכלין ממה שזורעים נאמר ודאי כי חטים אלו שבוררת וטוחנת לאכילתה מאותם שלקח מן הגוי הם ומותר לסייעו ובמקום שזורעין ואוכלין ממה שזורעי' אף על פי שראינוהו לוקח חטים מן הגוי אסו' לסייעו לברו' ולטחון דכיון שחזקתו לאכול ממה שזורע חיישינן שמא חטים אלו שהוא בורר וטוחן מזריעתו הן ולא משל הגוי. ואם נפשך לפרש דהאי אוכלין ואין אוכלין אחר הביעור היה ג"כ נתפרש על דרך זה דבמקום שחשודים לאכול אחר הביעור אף על פי שראינוהו לוקח חטים מן הגוי אסו' לסייעו דחיישינן שמא פירות אלו שבור' וטוחן מזריעתו הן ולא מאות' שלקח מן הגוי ואם אינם חשודים לאכול אחר הביעור מותר לסייעו משום דאמרינן חטים אלו שהוא בורר אותם שלא מן הגוי הם דאין בהם משום ביעור ודוקא כשראינוהו לוקח חטים מן הגוי אבל מן הסתם אסו' לסייען דחיישינן שמא זריעתם הם. ועוד יש לומר שהגירסא בפ' בנות שוח בטעות היא שנוייא ומוחלפת השיטה והכי איתא בסו' פרק הניזקין בירושלמי מה נפיק מביניהון ראו אותו לוקח מן הסירקי אסו' ואין תימ' במקום שזורעין ואוכלים ראו אותו לוקח מן הסירקי מותר וגירסא זו ישרה ומיושבת היא והכי פירושא אין תימא שקנסו אף /תיבת אף כפולה ומיותרת/ אף את הזורעים בשביעית ואין אוכלין מפירות שביעית א"כ אפי' ראינוהו לוקח חטים מן הגוי ואותם חטים עצמם הוא בורר וטוחן אסור לסייעו ואין תימא שלא קנסו שלא לסייע אלא את הזורעים ואוכלין א"כ כשראו לוקח חטים מן

הגוי ואותם חטים הוא בורר וטוחן מותר לסייעו שלא גזרו אלא כשהוא בורר וטוחן מחטי זריאתן /זריעתן/. והשתא לפי פי' שני לא מסתיין דלא סתר הירושלמי למנהגא דעלמא דלא נהיגי ביעור בפירות הגוים אלא ראיה נמי איכא לאתויי מיניה דהא להאי פירושא פשיטא דלא נהגו מצות ביעור אלא בפירות הגדלים בשדה ישראל. ומ"ש עוד לפי דעתו והשתא אתי שפיר ההיא דגרסינן בסוף פ' כלל גדול רבה ר"י ן' לוי אזל מן לוד לבית גוברין בגין משחי והאריך בביאורו ובסוף דבריו כתב ואי סלקא דעתך אין בתבן של גויים קדושה וכי לא היה מרחץ בעירו של ר"י ן' לוי של גוים אלא כולם ישראלים היו ותו מאי רבותיה דישראל פושעים היו עד השתא לא שמעינן אסור לסייע ידי עוברי עבירה עכ"ל. מה שתמ' וכי לא היה מרחץ בעירו של רבי יהושע בן לוי של גוים וכן מה שכתב ומה אמר ליה רבי יוסי בר חנינא לפוגא שמעיה פוק אצור לי פרי ג' שנים כו' כדאיתא בפ' הספינה ואי פרי דגוי אין בהם חיוב ביעור למה היה צריך לאצור אלא משו' דפירות שביעית אפי' דגוי בעו ביעור עבד הכי אומר אני דאין מכאן ראיה כלל שהדבר ידוע שבאותו זמן היתה כל א"י מיושבת מישראל וגוים בה מעט מעוטא וא"כ אין לתמוה אם לא היה במקומו של רבי יהושע בן לוי מרחץ של גוים וכן אין לתמוה אם אמר רבי יוסי בר חנינא לשמעיה אצור פירי לשלש שנים ולא היה לוקח פירות מן הגוים דכיון דגוים מעט הוו לא היו נמצאי' פירות גוי למכור ועוד דאפשר שלא היה רוצה לקנות פירות משום אדם ומאי דקאמר לשמעיה פוק אצור לי פירי משדותיו קאמר ליה שיצור אותם.

ומ"ש אההיא דרבי יהושע ן' לוי ותו מאי רבותי' דישראל פושעים היו כו' אין זו ראיה דלא אתא תלמודא לאשמועינן רבותיה דרבי יהושע בן לוי אלא לאשמועינן דינא והכי איתא התם ואם היה אדם של צורה הרי זה לא ירחוץ בהדא כרבי יהושע בן לוי אזל מלוד לבית גוברין בגין משחי.

ומ"ש ועוד במעשרות ושביעית אזל בחדא שיטא ומעשרות בגידול גוים קדושים הם אלא דגזרת הכתו' שאין צריך לתיתן לבעליהן אלא תרומת מעשר מוכרה לכהן כדאיתא בבכורות ופסקו הרמב"ם ז"ל הכי נמי בשביעית קדושים הגדולין דהא כתיב כי לי הארץ כו' עכ"ל יש לומר דמעשרות שאני דבדיגון ביד ישראל תלה רחמנא ומש"ה אף על גב דגידולים ביד גוי כיון שמירחן ישראל חייבין אבל ביעור דשביעית ליתי /לית'/ אלא ביד ישראל האוסף פירותיו לתוך ביתו ע"כ.

ועתה ראיתי מה שכתב החכם כמוהר"ר משה מטראני נר"ו לפטור בשביעית ממעשרות גדולי שנת השמטה בקרקע גוי ולקחם ישראל ממנו קודם מירוח ומירחן וטען ראשונה כי מן התורה אין בשנת השמטה חיוב במעשרות כו' ואני אומר כי מה שהוא סובר שהוא עקשות הוא היושר כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר' כו' יש לומר שזהו כמודיע הדבר בסתום ממנו דאיכא למימר בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אף על גב דרחמנא אפקירה כיון דאיהו לא אפקרי' ואפי' אם תמצי לומר דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא אפקרי' מה שאין כן בשל גוי כו'.

ומ"ש שמצא לו און ממשנה ברייתא ותוספתא וירושלמי כו' אומר אני כי אין משם ראיה כי מה שהביא ממשנה דמסכת ידים בפלוגתא דרבי טרפון ור"א ן' עזרייא בעמון ומואב מה הם מעשרים בשביעית ולמה לא אמר אחד מהם ממעשרות א"י בשנת השמטה מהלקוח מהגוי בלי מירוח שהוא מעשר עני או מעשר שני כבר הרגיש הוא

עצמו בחולשת ראיה זו וכתב וכ"ת דלא יליף אלא עמון ומואב בקרקע ישראל כו' וחזר ואמר הא לפחות הוייא סייעתא כל דהו לחד מינייהו כו' זה ממה שיקל תירוצו דמה להם להביא ראיה כל דהו במקום דיכולים להביא ראיה גמורה. ועוד יש לומר דכשם שנחלקו בעמון ומואב כך נחלקו בלקוח מן הגוי בארץ בלי מירוח אם יפרישו מעשר עני או מעשר שני וכיון שזו בכלל מחלוקותם היאך יביאו ראיה ממנה ועוד שבאותו זמן היתה א"י כולה מיושבת מישראל ולא היו בה גוים כי אם מעט ולא היה ישראל צריך ליק' מהגוי וכיון דהוייא מילתא דלא שכיח לא שייך ביה מנהגא והיאך יביאו ראיה ממנו.

ומה שהביא מברייתא של עזיקה כו' יש לדחות דהיינו לומר דאי הוה נאמן הוה חיישינן שמא פירות ישראל ביד גוי הם ומה שטען כנגד זה אמאי קאמר דלא אמר כלום משום דלא נתכוון אלא להשביח מקחו נימא דאמר כלום ונאמן אלא דלא חיישינן שהם של ישראל בידו כו' יש לומר דעדיפא מינה קאמר לעקור דבריו מעיקרא ואין לו נאמנות כלל דלהשביח מקחו מכוין.

ומה שהביא מתוספתא דסוף אהלות איכא לאוקמא בפירות ישראל ביד גוי ומה שהביא מהירושלמי דשביעי' מהו לטחון עם הגוי בשביעית כו' ההיא נמי איכא לאוקומא בפירות ישראל ביד גוי ומה שהביא מהרמב"ן בפרשת בהר סיני ההיא בדרך שמא אמרה ובתחלה כתב שבעיר שרובה ישראל מיירי דחיישינן שמא הוא אריס ישראל ומשמר לו שדהו או חוששין שמא משל ישראל לקט ומכר או שהפירות של ישראל והוא מוכר ע"י עכ"ל. משמע שמה שהוא ז"ל וסובר /סובר/ ונוטה אליו יותר דלא נהגא שביעית בשל גוים ובדרך שמא כתב דאין קנין לגוי בארץ להפקיע משביעית ומ"ש ועוד אפשר דלא מספקא ליה להרמב"ן אי פירות של גוי חייבין בשביעית כו' הדבר ברור לכל מעיין שאין טבע הלשון מורה על פי' זה.

ומ"ש וגם אם הוא מסתפק רש"י ורבותיו ור"ת והרא"ש סברי דאיירי בפירות שגדלו בקרקע של גוי כו' דבר תימא הוא מאי מייתי מרש"י ורבותיו דהא איכא למימר דטעמא משום דחיישינן שמא קרקע של ישראל הוא כו'. ומה שהביא מרבינו תם והרא"ש דאוקמא בקרקע של גוי איכא למימר דהא הרמב"ם דהוא מריה דארעא פליג כמו שיתבאר והרי ספר כפתור ופרח כתב בפשיטות שתרומות ומעשרות נוהגים בשביעית בפירות הלוקחי' מהגוי. והחכם הח"ר משה נר"ו הניח דברי בעל הספר ותפס דברי הגה"ה שאמר' שמה שהוא אסו' מן התור' מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקעה בקנין הגוי וכתב שהוא הלכתא בטעמא ואיני רואה טעם בסברא זו מבזו דאיכא למימ' דבמחלוקת שנויה נחלקו דמר סבר יש קנין לגוי להפקיע בשביעית ומר סבר אין לו קנין לכך. ואם באנו לדון יותר טעם יש לאומר שיש לו קנין להפקיע משביעית דקרא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לכם ולא לגוי' ועוד שהרמב"ם מפרש בפ"א מה' תרומות שמה שאמרו אין קנין לגוי בארץ להפקיע מן המצות היינו לענין שאם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד ולא /אלא/ הרי היא כאלו לא נמכרה לגוי מעולם אבל כמו זה ביד גוי מופקעת היא ומה שפירותיה חייבים במעשר אלא בשמריחם /בשמירחם/ ישראל דוקא. ומכאן תשובה ג"כ למה שכתב הר' שלמה ז"ל להביא ראיה שפירות גוים חייבים בביעו' מדברי הרמב"ם והגאונים כו' ע"ד כ"ש קדושת הפירות ואיסורן לאחר הביעור דהוייא דאורייתא דפשיטא דאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מקדושתה לפירות שביעית כדאמרן עכ"ל

ונר' שהוד' לו החכם הר' משה נר"ו שהרי לא כתב נגדו דבר בזה.

ועוד שמה שכתב בעל הגה"ה במה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע בקנין הגוי הוא מיוסד ועל ששבת הארץ וקדושתה הם מן התורה בזמן הזה וזה איני /אינו/ שהרי כתב הרמב"ם בפ"ט מהל' שמטה דשמטת קרקע בזמן שאין היובל נוהג אינו אלא מדבריהם וכיון שכן אזדא לה ההגה"ה: ויש לתמוה על הח' הר' משה נר"ו שעלה בדעתו שדבר' בעל ספר לחוד שכתב להשיג על הרמב"ם שכתב גוי שקנה קרקע בא"י וזרעה פירותיו מותרין שלא גזרו על הספיחים אלא מפני עוברי עבירה והגוים אינם מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם וכתב עליו וז"ל תימא על זה אמאי פירותיו של גוי מותרים מזה הטעם כו' עד וסמכו ישראל עליהם הרי מבואר שדברי הגה"ה זו הם דברי בעל הספר שכתב לתמוה על הרמב"ם ומלשון הגה"ה הוא מוכרח שפתח וכתב תימא אמאי מותרים וזה מבואר שאין לו ענין כלל עם מה שכתב מי שלא חל עליו חוב שביעית ועל דברי הרמב"ם הוא מתקשר יפה. והנני יוסיף להפליא שהחכם ה' משה נר"ו בסוף דבריו העתיק דברי בעל הספ' שכתב הרמב"ם ולא שת לבו לזאת שדברי הגה"ה הם דברי בעל הספ' שכתב להשיג על הרמב"ם ולא עמדו דבריו כמו שנתבא' ומאח' שבעל הספ' עצמו לא סמך על דבריו שיחתים הכתב אל הרב יש לי להאמין אף על שמאל שהוא ימין היאך נסמוך אנחנו על דברי הגה"ה שהם דברי בעל הספ' כ"ש שכבר נתבא' שאומ' דברים אלו לא חש לקמחיה שדבריו מיוסדים על ששבת הארץ וקדושת' בזמן הזה הם דאורייתא וכיון שנתבא' שדעת הרמב"ם שאינם אלא מדרבנן אין כאן תמיהא.

ומה שהוקשה לו מדקתני לא נאכל ולא נעבד והרב בעצמו פירש שאם תעבד ע"י אחר אסו' לאכול ממה שתוציא יש לומר שאע"פ שבפירוש המשנה כתב כן בחיבורו פ"ד מה' שמטה פירש' דלא נאכל היינו לעני' ספיחים ועוד שמה שכתב בפי' המשנה שאם תעבד ע"י אחר אסור לאכול ממה שתוציא היינו דוקא כשאותו אחר ישראל אבל אם הוא גוי מותר ומ"ש הכא נמי אינם חייבים בשביעית אבל בפירותיהם נוהג שביעית שהרי ביטול גזרת ספיחים לא ביטל עבודה בשביעית וכמ"ש הוא ז"ל שהספיחים מותרין ועבודה אסורה עכ"ל. הדבר ברור שאינם ענין זה לזה דהתם בשדה ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל והכא בשדה גוי ומ"ש ואין לומר מי שספיחיו אסורים פירותיו אסורים ומי שספיחיו מותרין פירותיו מותרים שהרי איסור הפירות אינו בא מכח הספיחים אלא איסור הספיחים בא מכח איסו' הפירות ותלי תניא בדלא תניא ואיך נתלה התר פירות הגוי מפני היתר ספיחיו והספיחים אסורים משום גזרה לא הפירות וכבוש עולי מצרים אם עבדו ישראל אסו' מדרבנן ולזה אם עבדו הגוי נאכל הוא. וממשנת אינו נאכל ואינו נעבד יראה ג"כ בפי' שפירו' הגוי בעבודתו הם אסורים ולזה לא מצא הרמב"ם התר לפירות שביעית אלא משום שהגוים אינם מצווים על השביעית דאל"ה לכתוב פירות הגוי מותרים בשביעית ולשתוק מכל, אילו היה יורד לדעת הרמב"ם לא היה כותב כן שהדבר ברור ממה שכתב הר"ם במז"ל ולא גזרו על הספיחים לא טעם להתר פירות שזרע הגוי בשדהו יבא כמו שנראה מדברי כפתו' ופרח אלא לתרץ קושייא שפי' דבריו כך הם גוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרים כלומ' מפני שהשדה של גוי וגם לא נעבד בה עבודה /תיבת עבודה אחת מיותרת/ עבודה ע"י ישראל ולכך הם מותרים ומשום דאיכא לאקשויי אהא אף על פי שלא נעבדה ע"י ישראל היה לנו לאוסרה דלא גרעי מספיחים שלא נעבדו ע"י ישראל ואפ"ה אסורים לכך תירץ אילו היו הספיחים

אסורים מן הדין היה כדבריך אבל מאח' שהספיחים אינם אסורים אלא משום גזרה שמא יזרע ובגוים לא שייך לגזור שמא יזרעו שהרי אינם מוזהרים על השביעית הילכך ליכא קושייא מספיחים ואין שום פקפוק בדברי הרמב"ם. ויש לתמוה על בעל הספר שהביא ההיא דפ' חלק שהיא מפורשת בדברי רבינו שאכלו ישראל מה שזרעו הגויים בשביעי' והיאך תמה עליו.

ועוד יש להביא ראיה מדברי הרמב"ם מדגרסי' בירושלמי פ"ט דשביעי' ר' יהושע ן' לוי הוה מפקר לתלמידיה כו' וממה שמצא בשם רבינו שמשון מבוא' שאין ביעו' נוהג בפירות שדה גוי שזרעה גוי. ומעתה יש לתמוה על שעלה על דעתו לחייב בביעור פירות שדה גוי שזרעה גוי אפי' אם היו כמה ראיות מאחר שרבינו שמשון מורה להתר ואף מי שלא ראה דברי רבינו שמשון מאחר שהרמב"ם הוא מאריה דארעא כתב להתיר היאך יעלה על דעת לאסור מפני דברי הגה"ה אחת אף אם היה לה טעם כ"ש שכבר נתבאר ביטולא וגם נתבאר שהיא דבר ספר כפתו' ופרח שכתב לתמוה על דברי הרמב"ם וכבר נתבאר ביטול תמיהותיו ועמדו דברי הרמב"ם וכ"ש שהוא עצמו חתם דבריו שלדברי הרב יש לו לשמוע והראיות שהביאו לחייב הביעור כולם נדחו ואדרבא יש ראיות לפיטור וכ"ש במקום שהמנהג פשוט להתיר כי מעולם לא נשמע על שום אדם בשום עיר מא"י שנהג ביעור בשביעית והא קי"ל דכל מקום שהלכה רופפת הלך אחר המנהג כ"ש במקום שהלכה מסכמת למנהג כמו שנתבאר. וכיון שהוא דבר פשוט שהם פטורים מן הביעו' היאך ימצא ידיו ורגליו הפוטרים מהמעשרות ואם העלם יעלים עיניו מכל הכתוב ויאמר לא כי אלו הם חייבים בביעור ועל כי אני פוטרם מהמעשרות נאמר לו אי אתה נאה מקיים דאנן סהדי שמימיך לא נהגת חיוב ביעו' דא"כ קלא הוה לה למילתא וזהו דבר שאין עליו תשובה נאם הצעיר. יוסף קארו

אח"ך כתבו לי מרושלים /מירושלים/ תובב"א כי כן מנהגם מימי קדם להפריש תרומה ומעשרות בשביעית מפירות שזרע הגוי בשדהו ונתמרחו ביד ישראל וכמ"ש והנהגתי. גם אלה דברי הצעיר יוסף קארו

Rabbi Efraim Landy

שו"ע יורה דעה סי' קנא סעיף י

אף במקום שהתירו להשכיר, לא התירו אלא לאוצר וכיוצא בו, אבל לא לדירה, מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים בקבע: הגה - והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה, כיון שאין נוהגים להכניס עבודת כוכבים בבתיהם. (טור). השוכר בית מעובד כוכבים, יש להחמיר שלא להניח שם דמות עבודת כוכבים של העובד כוכבים: (הגהות אשירי ספ"ק דע"ז):

ש"ך יורה דעה סימן קנא ס"ק יז

כיון שאין נוהגין כו'. קשה דהא חזינן דמכניסים עבודת כוכבים בבתיהן אפילו בקבע ודוחק לומר דכיון דבזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן לא מיקרי אליל שלהם עבודת כוכבים ואפשר בזמן הרב לא היו נוהגים להכניס עבודת כוכבי' בבתיהם בקבע כמו שכתבו הרא"ש וטור בזמניהם אבל לפעד"נ דסמכינן אאידך שנויא שכתב הרא"ש וז"ל ועוד נהי דלדידן שכירות לא קניה כיון שיד האומות תקיפא ובדיניהם שכירות אלימא כמכר ואף אם נפל ביתו של משכיר אינו יכול להוציאו הוי כמכר עכ"ל וכ"כ ראב"ן דאפי' מכניסים עבודת כוכבים לבתיהם שרי משום דכיון דאותן ישראלים נותנים מס מקרקעות להעובד כוכבים אינו מיוחד הבית לישראל ומביאו הב"ח בתוספות ספ"ק דעבודת כוכבים ד"ה אף במקום כו' מוכח להדיא לשיטת ר"י ור' חיים ולשיטת ה"ר אלחנן שהביאו התו' במסקנתא דאפי' מכניס בתוכו עבודת כוכבים מותר להשכיר בח"ל ע"ש (וכן המרדכי והאגודה הביאו שיטת ר"י ור' חיים בסתם) וכן משמע להדיא בהר"ן ספ"ק דעבודת כוכבים:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עו אות ב

והא דהגרלה דנעשית ממוסד איזו צדקה אם רשאים לקנות כרטיסי הגרלה מכספי מעשר, הנה בעצם תלוי איזה מין הגרלה הוא אם יש לזה שיוי ממון או אין להם שום שיוי, היינו דהגרלה שיש לה קצבה להכרטיסים כגון שלהרויח אלף דאלאר /דולאר/ עושין למשל רק חמשה אלפים כרטיסים שנמצא שהוא ספק ידוע דאחד מחמשת אלפים ירויח ושייך לשום כמה שוה ספק זה דאחד מחמשת אלפים ירויח סך אלף דאלאר והוא כדמצינו בגמ' (מכות ג' ע"א) מכירה דטובת הנאה בכתובה שנישום לפי סך הכתובה ואיכות הספק דמיתה וגירושין שתלוי בבריאות הבעל והאשה ובאופן חייהם אם בשלום גמור או כשאיכא לפעמים קטטה ואם יש נכסים להבעל, וכן כל מכירת שטר שלבד ענין המתנת הזמן איכא ספק קצת לפי מצב הלוה בנכסים ולפי נאמנותו, וכן הוא שייך שומא לשיוי שומת ספק זה בקטנו וגדלו, ואיכא הגרלה דאין לה קצבה כגון שמוסד הצדקה מוכרת כרטיסים בלא מספר ומוכרים כפי שיוכלו למכור משך זמן גדול שאפשר שיהיו אף עשרת אלפים וגם כמה עשרות אלפים לא שייך לשום שיוי ספק כזה שא"כ אין לספק כזה שום שיוי, שלכן אם הוא הגרלה דיש לה שיוי והשיוי שהעמידו הגבאים אינו גדול ביותר שייך שיקנו אף אינשי שאין בכוונתם לצדקה צריך שיקנה ממעות שלו, ואם הוא הגרלה דאין לה שיוי הרי כל מי

שלוקח הוא לנתינת צדקה ויכול ליקח זה ממעות מעשר. ואם נזדמן לאחד שגורלו הרויח מעצם הדין הוא שלו דהא כיון שאין להספק ענין שיוי הוא בהכרח מה שעושין כן הוא למתנה לאחד מהנותנין משום הזריזות לקנות כרטיסי הגרלה לצדקה שעי"ז הדרך שמוכרין הרבה יותר ונתקבץ לצדקה הרבה יותר מכפי שמבקשין שיתנו צדקה ואיכא רוחא לצדקה עי"ז שלכן הרשות ביד הגבאים ליתן מתנה זו, אבל מ"מ מן הראוי שבאם גורלו הרויח יחזיר למעשר הדמים ששילם בעד כרטיס הגורל, וגם המעשר שצריך ליתן מריוח זה לצדקה דלא גרע משאר ריוח ויתן זה למוסד זה.

ולא מובן מה שנכתב בהשאלה אם רשאים מטעם טוה"נ =טובת הנאה= דבעלים או גם אלו המעשים לצדקה אף דלא שייך להם טוה"נ, דמכסף שכבר נקבע עלייהו שם איזו צדקה אינו יכול לשנות לצדקה אחרת גם הבעלים ורק במעות מעשר אף שהופרש ליקח משם לכל צדקה שיזדמן לו יכול לקנות כרטיס מהגרלה שאין לה שיוי, וממילא לא שייך למי שמונח בידו מעות צדקה ליקח מהן כרטיס הגרלה אף שמעות הצדקה הם של אותו המוסד, ולא מובן מה שנכתב בהשאלה כיון דהצדקה אינה מפסדת דאף ליתן לאותה הצדקה אינו יכול ליתן מכספם, ואם יש בזה איזו כוונה לשאלה אחרת יכתבו מה כוונתם ונעיין. והנני ידידם מוקירם ומברכם, משה פיינשטיין.

רש"י פרשת בחקותי פרק כו פסוק לה

את אשר לא שבתה - שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז עמוד א

במוצאי שביעית בן דוד בא.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן סז סעיף א

אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום. הגה: (רמב"ם פ"ט מה' שמטה שער מ"ה והר"ן בשם י"א) כן הוא הסכמת הפוסקים. אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו נוהגים עדין בזמן הרא"ש, כמו שכתוב בתשובה (הטור ס"ה הביאו) שהיה צווח ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל (בד"מ ס"ה הביאו) טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמבואר בדברי מהרי"ק שורש צ"ב ומהר"ר איסרלן בת"ה סימן ש"ד ובמהרי"ל ואין לדקדק אחריהם. ובחשבון שנת השמיטה נפלה מחלוקת והעיקר ששנת ש"כ ושנת שכ"ז היתה שמיטה, ואם כן יהיה שנת של"ד הבע"ל שמיטה, יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויובלות כי יבא של"ה (בראשית מט, יא) לפרט.